

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า

1. เมื่อคณะผู้วิจัยลงพื้นที่พบว่า ผู้ประสบภัยมีความรู้สึกกลัวและหมดหวังในชีวิต มหันตภัยที่เกิดจากสึนามิได้สร้างความเสียหายอย่างมากมาย ภาพเหตุการณ์ เช่น ผู้คนพยายามหนีคลื่น ผู้คนถูกคลื่นซัดจมหาย ผู้คนล้มตาย และได้รับบาดเจ็บ กลายเป็นภาพติดตาและเป็นฝันร้ายของผู้ที่รอดชีวิตที่ไม่รู้จบ หลายคนต้องอยู่ที่เดิมเพราะไม่มีที่จะไป หลายคนหนีไปอยู่ที่อื่นเพราะกลัวเหตุการณ์จะเกิดซ้ำอีก หวัง หมดหวัง จนอยากฆ่าตัวตาย เพราะไม่อยากจะอยู่รับรู้ถึงความสูญเสียกับเหตุการณ์ในครั้งนี้ สิ่งเหล่านี้สร้างแผลในใจที่ยากแก่การเยียวยา

2. การกู่ภัย เป็นการช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัย แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจคนไทย พลังทางสังคมที่ระดมให้ความช่วยเหลือ ภัยที่เกิดขึ้นจากสึนามินี้ได้เห็นพลังคลื่นน้ำใจของคนไทยทั่วทุกสารทิศ ทุกภาคส่วน ไม่แบ่งแยกศาสนาต่างเร่งระดมความช่วยเหลือทั้งอาหาร ที่พักอาศัย ยารักษาโรค และอื่นๆอีกมากมาย เพื่อที่จะช่วยผู้ประสบภัยให้บรรเทา เบาบางความทุกข์ที่ได้รับ

3. การกู่ใจ ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากเหตุการณ์ครั้งนี้ มีวิธีในการดูแลตนเองเพื่อเป็นการเยียวยา หรือหลีกเลี่ยงที่จะไม่คิดถึงภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การอ้อนวอนบูชาสิ่งที่ตนเองนับให้มาปกป้องคุ้มครองรักษาให้รอดปลอดภัย การใช้หลักคำสอนทางศาสนาเรื่องการไม่ยึดติดว่าเป็นของเรา เคยเป็นของเรา การไม่คิดมาก การทำบุญอุทิศ สิ่งต่างๆที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เหล่านี้สามารถเยียวยาต่อผู้ประสบภัยได้อย่างมาก

4. การกู่อนาคต เป็นพยายามที่จะฟื้นฟูวิถีการดำเนินชีวิตให้กับมาเหมือนเดิม เช่น การกู่อาชีพ การสร้างอาชีพ เป็นต้น เพื่อที่จะให้วิถีชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่นกลับคืนมา และลบรอยแผลทางกายทางใจให้เร็วที่สุด

สะท้อนคิดพิจารณาบทเรียนที่ได้จากการวิจัย คณะนักวิจัยได้เรียนรู้จากการสะท้อนคิดของผู้ประสบภัยสึนามิว่า มนุษย์ไม่รู้จักรู้จักเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ ไม่รู้จักสังเกตการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ทำให้เกิดความเสียหายทั้งร่างกายและทรัพย์สิน ในส่วนการดูแลผู้ประสบภัยให้ทั่วถึงนั้นทั้งภาครัฐและเอกชนต้องมีแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน และการช่วยเหลือต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตและวิถีชุมชนด้วย

จะเห็นได้ว่า ภาพเหตุการณ์ต่างๆเหล่านี้แสดงให้เห็นปรากฏการณ์ของผู้ประสบภัย และรูปแบบการเยียวยาซึ่งประกอบด้วยการกู่ภัย การกู่ใจ และกู่อนาคต ทำให้เห็นสิ่งดีๆที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤติ สื่อสารมวลชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศต่างลงภาพและเนื้อหาข่าวที่แสดงให้เห็นถึง

ความมีน้ำใจและการช่วยเหลือทั้งที่มีต่อคนไทยด้วยกันและชาวต่างชาติด้วยความเท่าเทียม สิ่งต่างๆ เหล่านี้ชี้ให้เห็นความมีน้ำใจคนไทยภายใต้ภาวะวิกฤติได้อย่างงดงาม

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ให้ความช่วยเหลือบางราย ขาดความรู้ ทำให้ช่วยเหลือได้ไม่ตรงกับความต้องการ “การที่แนะนำทำให้เขาหลุดรอดหรือหลุดพ้นจากบ่วงความทุกข์มันยังไม่ค่อยชัดมาก เพราะว่าหลายครั้งจะกลายเป็นการขุดคุ้ยเขาไปในตัวด้วย” การช่วยเหลือไม่ตรงตามความต้องการของผู้ประสบภัย หลายหน่วยงานเข้าไปช่วยเหลือ แต่มิได้สอบถามถึงความต้องการของผู้ที่ประสบภัย บางครั้งการให้ความช่วยเหลือก็ไม่ตรงกับสิ่งที่ผู้ประสบภัยต้องการ

2. ความช่วยเหลือที่ไม่ต่อเนื่อง “เขาจะมาเป็นช่วง ๆ แล้วก็หายไป มันไม่ต่อเนื่องกัน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือเราไม่ได้อยู่เป็นเพื่อนเขาตลอด โอกาสที่ทำให้เขาเกิดความสบายใจไว้เนื้อเชื่อใจมันก็ยากขึ้นเมื่อเราจากไป สิ่งนี้มันสะท้อนจากเขาเอง เขาบอกว่าตอนที่เรามากันเยอะ ๆ เราจะได้เห็นรอยยิ้มของเขา แต่พอเราจากไปหน้าตาของเขาไม่มี ใครเคยได้เห็นหรือ ก เพราะว่าพวกเขาจะรวมตัวกันนั่งพูดคุยกันเรื่องสารทุกข์สุกดิบของเขา พอเราจากไปไม่มีสิ่งของไม่มีอะไรต่าง ๆ เขาก็นั่งก้มใจ โดยเฉพาะตอนกลางคืน”

3. การทำงานของระบบราชการที่ยุ่งยาก หลายขั้นตอน “ระบบของรัฐบาลน่าจะพร้อมกว่าระบบของคนที่ประสบภัย คือ เอาตัวคนประสบภัยเป็นตัวตั้งกับเอาตัวระบบของราชการเป็นตัวตั้ง แล้วดึงเอาคนจากระบบของผู้ประสบภัยออกไปหาระบบของราชการ เราเอาตัวเองซึ่งมีความสะดวกมีเครื่องอำนวยความสะดวกเป็นตัวตั้งจนเกินไป จนทำให้เรารู้สึกว่าไม่ได้ใส่ใจ ความรู้สึกของชาวบ้าน เขาก็ยังเครียดแล้วมันก็จะกลายเป็นความแค้น ทำไม่ตอบสนองไม่ตรงแล้วยังไม่เข้าใจ”

4. ถ้าเราไม่บริหารจัดการที่ใช้ปัญญา ก็จะไปกระตุ้นความโลภของผู้รับบริจาค “แกเดินเวียนหลายรอบ อย่างเสื้อผ้าแกก็ขนเป็นรถ ๆ หารอดญาติมาขนเอาไปขายบางที่เอารถเข็นมาเข็นไปขายหลายรอบ” ผู้ประสบภัยบางรายมีการวนมาขอรับของบริจาคหลายรอบ ผู้ที่มาขอความช่วยเหลือบางรายขอเป็นเงินอย่างเดียว หรือเจ้าหน้าที่บางคนมีการขกขอกสิ่งของคุณภาพดี หรือข้าวของเครื่องใช้เก็บไว้โดยไม่นำไปแจกจ่ายให้กับผู้เดือดร้อน (กองบรรณาธิการ มติชนรายวัน, 2548)

5. การช่วยเหลือที่มันเหมือนกับไฟไหม้ “พอตอนแรกไฟมันไหม้ขึ้นมาต่างคนก็ต่างหยิบยกหอบหิ้วข้าวของ ของตัวเองออกไปให้เร็วที่สุดจากพื้นที่ไปกองไว้บริเวณใดก็ได้ที่คิดว่าปลอดภัย แต่พอของมากองรวม ๆ กันแล้ว ก็มาเรื่องของการจัดการว่าอะไรเป็นของใคร” “ช่วงแรกมันอาจจะดีถ้า

มันพอดี และพอใจในของที่ตัวเองได้รับ มันก็จะจบ แต่ขณะเดียวกัน ถ้ามันมีของคนอื่นเข้ามาเพิ่ม ด้วยมีของคนที่ยังออกมาไม่ทันไฟครอกตาย อะไรอย่างนี้ มันจะมีของเกินไม่ใช้แค่ของกลาง”

6. ควรมีมาตรการเตรียมความพร้อมของประชาชนต่อสึนามิ สิ่งที่ต้องเร่งทำคือวางระบบเตือนภัยล่วงหน้า ในเบื้องต้นรัฐบาลไม่จำเป็นต้องจัดซื้ออุปกรณ์เตือนภัยแบบไฮเทค แต่ควรจัดวางแผนเตือนภัยและวิธีให้ความปลอดภัยแก่ผู้ที่อยู่พื้นที่อย่างเป็นทางการเป็นระบบ

7. บทบาทของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ อิทธิพลของสื่อมีส่วนสำคัญในการรับรู้ข่าวสาร สื่อเป็นตัวกลางในการติดตามและแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับผู้สูญหายด้วย ทำให้เกิดความรู้สึกเห็นใจและการร่วมรับความทุกข์ ความโศกเศร้า และความเจ็บปวดร่วมกันของชาวไทยผู้ร่วมชาติ จนทำให้เกิดกระแส “ธารน้ำใจ”

8. เห็นจุดอ่อนของระบบราชการในการช่วยเหลือ

ปัญหาความขัดแย้งของหน่วยราชการ ขาดการตัดสินใจและการบริหารงานในยามวิกฤต เช่น

1. งานช่วยคนบาดเจ็บ
2. งานช่วยคนตาย
3. บรรเทาทุกข์ผู้อยู่รอด
4. การจัดระเบียบความช่วยเหลือ

ซึ่งตามโครงสร้างอำนาจทางการเมืองและอำนาจบริหารของไทยในปัจจุบันการเผชิญกับอุบัติภัยใหญ่หลวงขนาดนี้ รัฐมนตรี ต้องลงมาบัญชาการเอง ทหารจะเป็นกำลังที่สำคัญที่สุดในการค้นหาผู้ตายและผู้บาดเจ็บให้ทันท่วงที นายกรัฐมนตรีเท่านั้นที่มีอำนาจสั่งการระดมทหารให้ได้อย่างรวดเร็ว การทำได้เช่นนี้คงจะลดจำนวนผู้ตายและสูญหายได้ไม่น้อย

9. **หลักพื้นฐานของการพิชิตภัย** จากการศึกษาครั้งนี้ได้ข้อเสนอแนะเป็นหลักการพื้นฐานในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยทั่วไป คือ

9.1 การช่วยเหลือตนเองก่อน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ หาทางลดความคิด มีสติ เพื่อให้มีปัญญาเกิดขึ้น

9.2 การไม่อยู่ว่าง ไม่อยู่เฉย มีงานทำเพื่อให้มีความภูมิใจในตนเอง

9.3 มีน้ำใจ มีใจกว้าง ใจแคบ เช่น ดังความกล่าวของหลวงปู่ที่ **“ให้มีใจกว้าง เหมือนแม่น้ำ อย่ามีใจแคบ เหมือนภูเขา เพราะภูเขาเหมือนคนจิตใจแคบ เย่อหยิ่งอวดดี ไม่อ่อนน้อมถ่อมตน ส่วนลำธาร แม่น้ำ มีความเย็น กินก็ได้ ใช้อก็ได้ อาบน้ำก็ได้”** ฉะนั้นจึงทำตนให้เป็นคนมีน้ำใจ

9.4 รู้จักพอ ดังคำกล่าวของหลวงปู่ “คนที่พอมันจะมีของเหลือให้กับคนอื่น แต่คนที่ไม่รู้จักพอ หม้อ 100 ใบก็ไม่พอ มีเท่าไรก็ไม่พอ”

9.5 รู้จักให้อภัย ไม่เห็นแก่ตัว คนเขาก็อยากเข้าใกล้ เพราะมีเสน่ห์

9.6 ความกตัญญู พ่อแม่ป่วยแล้วเราต้องช่วยดูแล อย่าให้ท่านป่วย ให้กำลังใจ และต้องแสดงความกตัญญู โดยการให้พ่อแม่แค้มให้พ่อแม่ ท่านก็มีกำลังใจแล้ว

9.7 การรักษารธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ที่อยู่รอบเกาะนั้นเป็นป่าไม้โกงกาง ทำให้เป็นบ้านของปู หอย กุ้ง ปลา ถ้าป่าไม้หายไป ก็ทำให้สัตว์เหล่านี้หายไปด้วย เพราะฉะนั้น ถ้าเรารักษารธรรมชาติ คือรักษาป่าไม้ไว้ ถึงเวลาคลื่นยักษ์มาถล่มป่าก็จะรักษาโอบอุ้มไว้ จึงต้องตระหนักถึงการรักษารธรรมชาติ เพราะธรรมชาติคือชีวิต อย่าพิชิตธรรมชาติอย่าทำลายธรรมชาติ และธรรมชาติจะช่วยชีวิตเรา